

מובא במשנה מחלוקת נוספת בית בית שמאי לבית הלל בדין אדם שכתב גט לאשתו וחזר בו. האם האשה תהיה מותרת לכהונה או לא, כלומר האם היא נחשבת גרושה? וכך מובא שם (פא.):

כתב לגרש את אשתו ונמלך, ב"ש אומרים: פסלה מן הכהונה, וב"ה אומרים: אף על פי שנתנו לה על תנאי ולא נעשה התנאי - לא פסלה מן הכהונה.

בית שמאי מחמירים, וסוברים שאין אותה אשה שכתב לה בעלה גט מותרת לכהונה (נחשבת גרושה). לעומת זאת בית הלל סוברים שגם תנאי של גט שבטל, כל הגט בטל ואין היא נחשבת גרושה. כל שכן במקרה שרצה לתת גט לאשתו ונמלך ולא הביא.

החומרא הנ"ל של בית שמאי, עוררה את רבי יהודה להגדיר את ההבדל בין הדורות הראשונים לדורות האחרונים, וכך מובא בגמרא (שם):

אמר רבב"ח א"ר יוחנן משום רבי יהודה בר אילעי: בא וראה שלא כדורות הראשונים דורות האחרונים, דורות הראשונים - ב"ש, דורות האחרונים - רבי דוסא. דתניא: שבייה אוכלת בתרומה, דברי ר' דוסא, א"ר דוסא: וכי מה עשה לה ערבי זה, מפני שמיעך לה בין דדיה פסלה מן הכהונה?

בדורות הראשונים היו מחמירים, ובדורות האחרונים היו מקילים. ב"ש סוברים שאשה שנכתב לה גט היא כבר מגורשת ואסורה לכהונה. לעומת זאת רבי דוסא סובר ששבייה שלכאורה מוחזקת כבעולה לגוי, מותרת לכהונה! ועל זאת התפלא רבי יהודה. עוד ממשיך רבי יהודה לדוגמא נוספת (שם):

ואמר רבב"ח א"ר יוחנן משום ר' יהודה בר אילעי: בא וראה שלא כדורות הראשונים דורות האחרונים, דורות הראשונים מכניסין פירותיהן דרך טרקסמון כדי לחייבן במעשר, דורות האחרונים מכניסין פירותיהן דרך גגות ודרך קרפיפות כדי לפטורן מן המעשר. דאמר רבי ינאי: אין הטבל מתחייב במעשר עד שיראה פני הבית, שנאמר: בערתי הקדש מן הבית. ורבי יוחנן אמר: אפילו חצר קובעת, שנאמר: ואכלו בשערך ושבעו.

בדורות הראשונים היו מכניסים את הפירות דרך שער הכניסה לבית כדי שיתחייב במעשרות. אך בדורות האחרונים היו מכניסים את הפירות דרך הגגות כדי שלא יתחייבו במעשר.

ראשית יש לעיין ביסוד המבדיל בין הדורות הראשונים לדורות האחרונים. לכאורה גם בית הלל מהדורות הראשונים והם מקילים ב'כתב גט ונמלך!' עוד יש לעיין מה הקשר בין ההלכה של ב"ש לבין ההלכה של רבי דוסא? ב"ש עוסקים בגרושה ע"י גט, ורבי דוסא עוסק בדין פסול לכהונה מבעילת גוי!

עוד יש לדון, האם מותר להערים ולהעלות פירות דרך הגגות כדי לא להתחייב במעשרות? (עפ"י שיטת התוס' אכילת קבע תחוייב בהפרשת תו"מ גם אם העלה מהגג).

בירושלמי מסופר מי אלו הדורות הראשונים בעניין המעשרות, ומי הם הדורות האחרונים (מעשרות פ"ג ה"א):

עולא בר ישמעאל בשם רבי לעזר, רבי ירמיה ורבי יוסי בי רבי יהודה היו מכניסין את הכלכלה לאחורי הגגות ראה אותן רבי יודה בי רבי אלעאי. אמר להן, ראו מה ביניכם לראשונים. רבי עקיבה היה לוקח שלשה מינין בפרוטה בשביל לעשר מכל מין ומין, ואתם מכניסין את הכלכלה לאחורי הגגות!

רבי יהודה הנשיא היה מכניס את הפירות דרך הגג כדי לא להתחייב בתו"מ, ורבי עקיבא שהיה עני באותה תקופה (עיי' עלי תמר) היה קונה ג' מיני פירות כדי לעשר מכל מין ומין. ומבארים הראשונים (תוס' ר"ד) שחששו הדורות האחרונים לבוא לידי תקלה בהפרשת התו"מ ולכן היו מכניסים מהגג. רבי עקיבא חי בתקופה שבה יש בית מקדש, רבי יהודה הנשיא חי בתקופה של סוף גלות הסנהדרין (ולאחריה גלות). נראה שבקשר בין הבורא לעמ"י בדורות הראשונים היה קשר ישיר, אמנם בדורות האחרונים ישנה ירידה והקשר נהיה בצורה יותר עקיפה. הדבר עולה יפה בקשר לתרומות והמעשרות, הפירות נכנסים בדרך ישירה ואז האדם תורם לכהן ללוי ולעני, או שהוא מגיע בדרך עקיפה ונשאר רק הפרי עצמו ללא הקשר הרוחני שלו.

וביאר החתם סופר, שדורות הראשונים גם בדוגמא הראשונה היא דווקא לבית שמאי, כי כל העיסוק הוא בזנות, וזה לשונו (שם):

ב"ש אומרים פסלה מן הכהונה נ"ל לא מטעם שם גירושין אלא מטעם שם זונה וב"ש לטעמיה לא יגרשה אא"כ מצא בה ערות דבר וקול יוצא שכ' לה גט ומסתמא היה בה חשש זנות וב"ה מודה לזה אלא דס"ל סתם גירושין אינן מערות דבר ואין כאן שם זונה ובזה יובן דאמר דורות הראשונים ב"ש.

כלומר, ב"ש סוברים שגט אפשר להביא רק אם ראה בה ערוות דבר, כלומר זנות. ולכן לשיטת ב"ש אם זינתה האשה אין היא יכולה להתחתן עם כהן, ולכן אמרו 'פסולה היא מן הכהונה' ולא אמרו מגורשת. ורבי דוסא דן באותו עניין, של חשש בעילת גוי, ולכאורה אין הוא חושש ולא פוסל מהכהונה (והדברים עומדים בציר אחד).

נראה שיסוד הדברים הוא כמו שביארנו, שהדורות הראשונים נתנו חשיבות גדולה לכהונה, וחששו מכל חשש הכי קטן. שהרי הכהנים הם שלוחי רחמנא, והם מבטאים את הקודש במקדש. אך בדורות האחרונים שנתמעט הקודש והמקדש, איז גם ההלכה המעשית משתנה עפ"י המציאות, ולכן פחות חוששים על קדושת הכהונה.